

a neutro hujusmodi agente pendet essentialiter. Unde in hoc potissimum consistit differentia inter duas causas ejusdem ordinis, quando agunt ut causæ totales, et ut causæ dumtaxat partiales. Si enim agunt omnes una actione, non possunt esse causæ totales, sed tantum partiales. Nam causa non dicitur totalis propter virtutem in actu primo, quamvis illa sit integra et sufficiens ad effectum virtus, quia ex vi illius non constituitur causa in actu per actuale influxum, qui non est aliud, quam ipsa actio. Ergo ut causa sit totalis, oportet, ut actione totali sibi propria in suo genere influat in effectum. Ergo quoties actio est quasi divisa inter duas causas ejusdem ordinis, a neutra earum est totaliter, seu ut a causa totali; atque ita utraque tantum erit causa partialis.

CAPUT IV.

DE RELIQUIS PRÆDICAMENTIS.

Quatuor adhuc restant, *quando, ubi, situs et habitus*, de quibus, sicut etiam de actione ac passione, disputabant ante omnia veteres, num sint entia pure relativa, itemque utrum in denominatione mere extrinseca consistant. Qua de re quid nobis verisimilius videatur, partim ex dictis in præcedente capite, partim ex dicendis satis apparebit.

ARTICULUS I.

De prædicamento Quando.

362. Hic tandem explicanda venit divisio illa entis, quam superius meminimus in æternum ac temporaneum, quæ declaratis conceptibus æternitatis et temporis, eo ipso declarata manebit. At quoniam tempus et æternitas in ratione durationis conveniunt, prius oportet ante omnia naturam durationis enucleare. Quid igitur est duratio? Est procul dubio reale aliquid, nec pure dependens a mentis consideratione, ac proprium rerum existentium. Et si sensum omnium communem audiamus, duratio aliud non est, quam permanentia rei in existendo: tamdiu enim res durare

Quid duratio.

dicitur, quamdiu in esse perseverat (1). Hic autem illico sese offert celebris illa controversia, quæ inquit, quo pacto se habeat duratio ad existentiam. Estne aliquid ab existentia re distinctum, vel quid ad illam addit? Et quæstio respicit solummodo durationem rerum creaturarum, eamque internam cuiusvis entis; nam plane per se innotescit, durationem incretam nihil reale posse addere ad *esse* divinum. Sicut etiam patet externam durationem, quæ mensura sit internæ alicujus durationis, quale est v. g. tempus, re differre ab ipsa interna et propria duratione, quæ mensuratur (2). In hac ergo controversia multorum est sententia, durationem ab existentia in entibus creatis ex natura rei discriminari, vel modaliter (3). Alii vero, nec pauciores nec auctoritate minores, solum ratione cum fundamento in re distingui existimant (4) dicentes durationem quidem absolute dictam identificari cum existentia rei, sumptam vero prout in tali tempore vel loco esse eandem existentiam prout cõexistentem tali tempori vel instanti sive reali sive imaginario (5).

363. Et hæc altera sententia probabilior videtur.

Probatur 1.º Per id res formaliter durat, per quod formaliter perseverat in *esse*; per id autem perseverat in *esse*,

Utrum re differat ab existentia.

Eligitur negativa sententia.

(1) Vide S. Thom., 1.º dist. 10, quæst. 1, art. 1.

(2) Vide Suarez, disp. 50 *Metaph.*, sect. 1, n. 5.

(3) Ita opinantur inter alios Richardus, Mayronis, Thomas de Argentina, S. Bonaventura et Bañez apud Conimbricenses (4.º *Physicor.*, cap. 14, quæst. 2, art. 2), qui eandem doctrinam amplectuntur, sicut etiam Rubius (4.º *Physicor.*, tract. prior, de *Tempore*, quæst. 4), Cardin. de Lugo (*De Eucharist.*, disp. 5, sect. 5, n. 132), Salas (tom. 1, tract. 7, disp. 2, n. 122), Arriaga (*Physic.*, disp. 5, a n. 5), Complutenses (*Physic.*, disp. 21, quæst. 3), De Benedictis (*Physic.*, lib. 3, quæst. 4, cap. 3), Mayr (op. cit., part. 3, n. 50).

(4) Ita Gabriel, Ockam, Capreolus et Soncinus, saltem relate ad res permanentes (apud Suarez, disp. 50, sect. 1), Scotistæ cum Subtili Doctore (apud Matrium, *Physic.*, disp. 13, quæst. 1), Suarez (ibid.), Vazquez, (In 1.^{am} part., disp. 31, cap. 6), Benedictus Pereira (*De Communibus* etc., lib. 12, cap. 5), Christophorus Gil (*De Deo*, lib. 2, tract. 10, cap. 6, n. 3 seqq.), Valentia (In 1.^{am} part., disp. 1, quæst. 10, punct. 1), Fassolus, (In 1.^{am} part., quæst. 10, n. 16), Becanus (Tom. 1, cap. 8), Soares lusitanus (*Metaph.*, tract. 7, disp. 2, sect. 1, parag. 4), Lossada (*Physic.*, tract. 3, disp. 2, cap. 4).

(5) Vide Lossada, loc. cit.

per quod existere non desinit, seu per quod formaliter excludit cessationem existentiae. Atqui cessatio ista, cum sit carentia vel formalis defectus existentiae, per existentiam ipsam formaliter excluditur. Ergo duratio absolute sumpta quoad rem ipsam identificatur cum existentia (1).

«Et hinc probatur etiam eadem sententia quoad durationem prout in tali tempore vel instanti. Rem durare in instanti A, est rem huic instanti coexistere, ut nemo negat. Haec autem coexistentia plene intelligi potest, secluso vel mente praeciso durationis modo superaddito. Si enim intelligas nudas Petri et instantis existentias actu dari, plene intelliges, unum existere sicut alterum, vel unum existere existente altero. Hoc autem, et nihil aliud, sonat coexistere unum alteri. Certe coexistentia duorum est utriusque similitudo actualis in existendo, quae similitudo in utriusque existentis actualibus nude spectatis consistit, quovis alio praeciso» (2), ut diximus agentes de relatione.

Dices: Duratio Petri hodierna v. g. non est sola existentia Petri, ut patet, alioquin non posset existere Petrus, quin duraret hodie. Deinde non consistit in existentis Petri et huius diei, quandoquidem possunt existere Petrus et hic dies, quin duret Petrus hodie; si nempe existat Petrus heri vel cras, et non hodie. Ergo duratio consistet in aliquo modo superaddito existentiae Petri. Nec valet dicere durationem consistere in existentis Petri et hodiernae diei *simul* sumptis; nam cum istae existentiae possint esse, quin sint *simul*, sequitur hoc, quod est eas *simul esse*, aliquid aliud, nempe modum aliquem, importare existentis ipsis superadditum.

Resp., *conc.* Major de duratione Petri, non absolute sumpta, sed prout coexistente huic diei.

Dist. Minor.; non consistit in existentis Petri et diei successive positis, *conc.*; simul positis, *neg.* Tum *neg.* consequ.

Nec vero in illa *simultanea* existentia imbibitur quidpiam praeter existentiam Petri et hodiernae diei cum exclusione successionis. Cum enim successio importet concurrentiam uniuscujusque cum alterius carentia, id quod sufficit ad

(1) Lossada, loc. cit., n. 2.

(2) Lossada, loc. cit., n. 3, ubi plura videri possunt.

excludendam hujusmodi concurrentiam, sufficit ad excludendam successionem. Jam concurrentia diei cum carentia Petri excluditur formaliter, per hoc solum quod excludatur carentia Petri, existente hodierna die; carentia vero Petri excluditur sola Petri existentia. Ergo simultanea Petri et hodiernae diei existentia non importat ullum modum superadditum ipsis existentis (1).

Cæterum quod existentia rei ac duratio saltem ratione distinguantur, communiter admittitur, et patet vel ex ipsa vocum significatione. Nam existere et durare non sunt voces synonymae. Ergo significata earum saltem ratione distinguuntur. Unde etiam in Deo ipso existentiam et aeternitatem aliquo modo ratione distinguimus, siquidem aeternitas est attributum, quod de divina existentia solet in Theologia demonstrari. Ut vero distinctionem istam declarem, dicendum est durationem ab existentia distingui ratione, fere sicut conservatio rei a prima productione. Quemadmodum enim conservatio in re non distinguitur a productione, sed tantum in connotatione quadam productionis praecedentis, ut alibi dicendum erit; simili modo existentia dicit actualitatem rei extra causas suas absolute et non connotando praexistentiam aliquam, duratio vero importat perseverantiam in eadem existentia, quae perseverantia non est aliquid distinctum ab ipsa existentia, sed connotat secundum nostrum concipiendi modum praexistentiam ejusdem existentiae, seu quod talis existentia concipi possit ut existens ante quodlibet instans, pro quo durare dicitur. In quo est notandum discrimen inter rem successivam et permanentem; nam res successiva dicitur durare aut perseverare per additionem realem, quia semper aliquid novi in ea fit, eique additur; res vero permanens per se loquendo non dicitur durare, quia ei aliquid additur, sed quia eadem in eodem *esse* permanet. Atque ita videtur illa differentia inter existentiam et durationem solum in rebus permanentibus habere locum, nam in successivis duratio aliquid rei videtur addere existentiae ejusdem rei. Et hoc pacto quidam, ut Joannes a S. Thoma (2) qui durationem

Duratio tamen ratione differt ab existentia.

(1) Lossada, loc. cit., n. 12, ubi plura reperies.

(2) Vide Joann. a S. Thom., *Physic.*, quaest. 18, art. 1.

in permanentibus re identificant cum existentia, in successivis distinguunt. Sed quamvis hoc ita appareat prima specie, tamen si attentius rem spectemus, eadem est ratio in successivis, atque in permanentibus. Nam quia res successivæ non existunt, nisi dum fiunt, ideo existere dicuntur, etiamsi non omnes partes rei successivæ factæ sint; et hinc provenit, quod durare dicantur, quamdiu novæ partes fiunt, quæ factæ nondum erant. Tamen in re ipsa cum novæ partes adduntur, ipsum esse talis rei crescit, et consummatur. Quapropter duratio nihil rei addit supra ipsum esse talis rei, sed ipsummet esse tale est, ut per fluxum et additionem suarum partium sit in rerum natura, et eodem modo duret. Atque ita tam in successivis, quam in permanentibus, verum in universum habet, quod duratio supra existentiam nihil rei addit, sed connotat tantum præexistentiam, vel secundum rationem, si sit in toto esse, ut in permanentibus, vel secundum rem, si sit tantum secundum partem, ut in successivis (1).

Diximus durationem et existentiam fere se habere inter se, sicut se habet conservatio et productio: est autem aliquod discrimen in hac comparatione, nam productio connotat negationem existentiae immediate præcedentis, et conservatio connotat, quod ipsamet actio sub ratione productionis præcesserit. At vero existentia et duratio non omnino ita comparantur; quamvis enim duratio etiam connotet vel includat aliquam præexistentiam seu antecessorem in existendo, quia dicit perseverantiam in existendo, perseverare autem supponit esse: at vero existentia ut sic seu existere non connotat negationem existentiae, quæ præcesserit, sed præscindit, et absolute dicit, quod res sit actu, sive antea fuerit, sive non. Et hinc est, quod res quæ conservatur post primum instans, non dicatur produci, sed conservari tantum; res vero, quæ durat, quamdiu durat, semper dicitur existere, et non tantum in primo instanti, quia existere non includit carentiam existentiae, quæ immediate præcesserit. Adde etiam existentiam et durationem latius patere, quam productionem et conservationem; illæ enim habent locum

(1) Ita fere ad verbum Suarez, disp. *Metaph.* 50, sect. 2, n. 10.

etiam in re, quæ nec fit, nec conservatur, qualis est divina natura, quæ est, et perpetuo durat (1).

364. Duratio dividitur in *increatam* seu *æternitatem* et *creatam*; et hæc rursus in *permanentem* et *successivam* seu *tempus*; permanens subdividitur in durationem immutabiliter natura sua permanentem, quæ *ævum* dicitur, et non immutabiliter permanentem, sed natura sua corruptibilem, quæ proprium nomen non habet, sed communi vocabulo *durationis* exprimitur, et a quibusdam etiam *tempus intrinsecum* (2) vocatur.

Æternitas in primis est realis duratio, prout communis tenet opinio contra Aureolum, qui falso existimans proprium esse durationis successionem aliquam habere, statuit consequenter nullam esse durationem increatam. Enimvero si Deus ab æterno est, quin unquam esse incæperit, nec possit desinere, profecto in suo esse permanet. Ergo certissime duravit, et durat sua intrinseca duratione, quæ non potest non esse increata. Qualis vero est æternitas seu increata duratio? Solet quandoque hoc nomen accipi largo sensu pro duratione, quæ quamvis initium habuerit, caret tamen fine: et hoc pacto angeli et animæ rationales sunt æternæ, videlicet immortales. Hinc alias sæpe in sacris Litteris sumitur æternitas pro longissima ætate vel duratione, quamvis non interminata; sicut enim quod est difficillimum, vocari vulgo solet impossibile, et quod ingentem molem vel magnitudinem habet, immensum aut infinitum, ita duratio longissima dicta est æternitas. Verum cum omnes hæc durationes terminum admittant, aut certe admittere possint, nulla earum potest proprie dici increata vel æterna, quia duratio proprie increata vel æterna nec initium nec finem agnoscit. At neque sic adhuc penitus definita est ratio æternitatis in sensu stricto, quatenus importat durationem: increatam, atque adeo ab omni creata distinctam. Nam quamvis de facto, ut Fide docemur, nihil sit ab æterno creatum nihilque proinde initio carens; tamen potuisset a Deo angelus

Divisiones
durationis.

Æternitas:

varie accipio-
nes eiusdem;

quid æternitas
in proprio
sensu.

(1) Suarez, loc. cit., sect. 2, n. 11. Plura dabunt laudati superiores auctores, apud quos videndæ sunt difficultates: res enim hæc tanti momenti non est, quæ diutius nos tenere debeat.

(2) Vide Suarez, disp. 50 *Metaph.*, sect. 3 et 5. Cfr. S. Thom., 1.º dist. 19, quæst. 2, art. 1.

creari ab æterno, et tum durasset semper absque initio et fine, non autem increata duratione durasset, sed creata et essentialiter diversa: quam ad rem scripsit Richardus Victorinus (1), aliud esse *sempiternum*, aliud æternum; nam sempiternum dici potest, quidquid caret principio et fine, æternum vero ultra hæc requirit immutabilitatem. Ad increatam ergo durationem seu æternitatem propriam requiritur, ut sit duratio, quæ non solum de facto careat initio et fine, sed etiam quæ nec habere principium nec finem possit. Et quoniam hujusmodi duratio propria est solius entis increati, infiniti et immutabilis, debet insuper excludere capacitatem mutationis cujusvis vel successionis sive in *esse*, sive in propriis et internis actibus seu operationibus rei æternæ. Ac talis duratio est proprie dicta æternitas, et essentialiter discriminatur ab omni prorsus duratione creata cujuscumque generis; nulla enim est, quæ non possit saltem initium habere; nulla etiam, quæ licet postquam semel creata est, natura sua exigat conservari, nec possit a Deo, absolute loquendo, in nihilum verti; nulla denique, quæ quantumvis, sit perfectissima et immutabilis secundum substantiam, non possit admittere aliquam variationem vel successionem in accidentibus et internis motibus (2). Ad rem Angelicus Doctor: *Cum æternitas sit mensura esse permanentis, secundum quod aliquid recedit a permanentia essendi, secundum hoc recedit ab æternitate. Quædam autem sic recedunt a permanentia essendi quod esse eorum est subjectum transmutationis, vel in transmutatione consistit; et hujusmodi mensurantur tempore, sicut omnis motus et etiam esse omnium corruptibilem. Quædam vero recedunt minus a permanentia essendi, quia esse eorum nec in transmutatione consistit, nec est subjectum transmutationis, tamen habent transmutationem adjunctam vel in actu, vel in potentia; sicut patet in corporibus cælestibus, quorum esse substantiale est intransmutabile; tamen esse intransmutabile habent cum transmutabilitate secundum locum: et similiter patet de Angelis, quod scilicet habent esse intransmutabile cum transmutabilitate*

(1) Rich. Victorin., lib. 2. de Trinit., cap. 4. Cfr. S. August., lib. Octoginta trium questionum, quæst. 19.

(2) Vide Doctorem Eximium præclare omnia hæc declarantem in disp. 50 *Metaph.*, sect. 3.

intelligentiarum, et affectionum et locorum suo modo: et ideo hujusmodi mensurantur ævo, quod est medium inter æternitatem, et tempus. Esse autem quod mensurat æternitas, nec est mutabile, nec mutabilitati adjunctum. Sic ergo tempus habet prius et posterius; ævum autem non habet in se prius et posterius, sed ei conjungi possunt; æternitas autem non habet prius, neque posterius, neque ea compatitur (1).

Quæ cum ita sint, egregia est illa Boetii definitio, quæ æternitas dicitur *interminabilis vitæ tota simul et perfecta possessio* (2). Per primam particulam *interminabilis vitæ* excluditur initium et finis: dicitur autem *tota simul* ad excludendam mutationem ac successionem omnem; denique per alias voces *perfecta possessio* indicatur carentiam successionis esse debere non tantum in ipso *esse*, sed etiam in omni perfectione et in omni actu rei æternæ. Unde in æternitate atque ente proprie æterno, quantum ad ipsum spectat, nihil esse potest præteritum neque futurum, sive in *esse* ipsius, sive in scientia, sive in amore, sive in quavis alia perfectione, ut fusius exponendum erit in Theologia naturali. Dixi *quantum ad ipsum ens æternum spectat*, quia quantum pertinet ad modum, quo nos æternitatem concipere et de illa loqui possumus, etiam Deo solemus attribuire hujusmodi locutiones præteriti et futuri. Dicimus enim Deum semper fuisse, et esse, et futurum esse, quia non concipimus rem æternam prout est in se, sed nostro modo per comparisonem ad aliquam successionem veram vel imaginariam. Re enim vera æternitas in sua simplicissima præsentialitate absque ulla sui successione vel fluxu cœexistit toti temporis reali, et cœexisteret infinitæ durationi, quam sine initio et sine fine fluere imaginemur (3).

365. Ævum quandoque accipitur pro æternitate proprie dicta, fortasse quia græco sermone et æternitas et ævum eodem vocabulo αἰών exprimuntur: alias etiam sumitur pro diuturna duratione, sicut etiam diximus de æternitate. At ævum ex usu Theologorum proprie, ac prout ab æternitate

Boetiana
æternitatis
definitio.

Quid ævum.

(1) S. Thom., 1^a p., quæst. 10, art. 5. Cfr. 1.^a dist. 8, quæst. 2, art. 2.

(2) Boët. *De Consolat. Philosoph.*, lib. 5, pros. 6.

(3) Vide Suar., loc. cit., sect. 3, n. 11-12.

et tempore distinguitur, denotat durationem rerum incorruptibilium. Peculiaris itaque indoles colligenda est ex ipsis entibus creatis natura sua incorruptibilibus. Hæc in primis talia sunt, ut non postulent ab æterno esse, quia ens ab al'o, quantum est de se, nunquam fuisset, nec omnino potest esse, nisi per liberam Dei creationem, et consequenter etiamsi potuisset absolute loquendo a tota æternitate creari, tamen id non esset ulli naturali ejus juri vel exigentiæ ascribendum, sed solum liberrimæ Creatoris voluntati. Postquam autem semel extiterit per creationem ens hujusmodi, habet quidem naturam aptam ad perpetuo manendum, atque adeo dicitur quodammodo exigere, ut a Deo in esse conservetur; verumtamen cum adhuc durare in existentia nequeat, quin conservetur a Deo, nec Deus cogatur omnino conservare, sed possit pro suo beneplacito retrahere influxum, quo quævis creatura subsistit in esse; certum est ens omne creatum etiam natura sua incorruptibile, quales sunt Angeli et rationales animæ, posse deficere. Ævum ergo est duratio talis, quæ licet permanens sit ac natura sua perpetua, quemadmodum dicunt, a parte post, absolute tamen loquendo potest cessare, sive a parte ante sive a parte post, nec proinde excludit essentialiter principium et finem. Præterea cum substantia entium incorruptibilium non sit obnoxia mutationi in seipsa, duratio quoque illorum immutabilitatem secundum esse substantiale vindicat, quæ omnem excludat internam in se successionem. Esse namque entis substantialiter immutabilis, immutabile sit, oportet; esse autem immutabile cum eodem modo in se permaneat, successionem fluxumque partium respuit. Nec dicas durationem, omnem creatam pendere ex conservatione ac jugi emanatione, ut ita dicam et fluxu a Deo, ac proinde essentialiter importare successionem. Nam conservatio non est concipienda instar continui fluxus vel successionis multarum actionum, quibus ens creatum singulis instantibus sustentetur in esse, verum est una simplex actio perdurans, quæ tamen possit cessare ad arbitrium divinæ voluntatis. Et propterea decipi possumus imaginando in ea fluxum et successionem partium, quasi ad hoc ut actio illa perduret, vel non cesset singulis instantibus, egeret novo influxu novaque aliqua particula superaddita. Cæterum quamvis

ævum excludat omnem internam successionem entis secundum esse substantiale, patitur tamen mutationem ac vicissitudinem vel successionem in accidentibus et actibus internis.

Jam quod detur re vera in naturis creatis incorruptibilibus hujusmodi duratio ævi, qualis descripta est, immutabilis et permanens absque ulla interna successionem secundum esse substantiale, tenet communis ac certa Scholasticorum sententia (1), contra D. Bonaventuram (2). Ratio autem est, quia cum substantia entium incorruptibilium successionem in sua entitate excludat, etiam existentia substantialis et entitativa eandem excludat, necesse est, tum quia essentia rei et existentia unum idemque re est, tum etiam quia existentia conditioni essentiæ accommodatur, et ab ipsis etiam, qui eam ab hac realiter distinguunt, simplex et indivisibilis ponitur. Quod si existentia entitativa substantiarum incorruptibilium caret omni successionem in se, duratio quoque, utpote cum existentia realiter identificate, successionem careat, necesse est. Immo etiamsi supponatur durationem esse modum realem existentie, non intelligitur ad quid egeat successionem; si res ipsa, quæ durat, ex se sit omnis in seipsa successionem. Etenim talis est duratio, quale est esse durans. Si vero esse est simplex et immutabile, et consequenter permanens omnisque successionem inimicum, duratio quoque ejusdem rationis esse debet. Verum plura de his si lubet, apud Doctorem Eximium require (3).

366. Age vero negari nequit præter æternitatem et ævum dari etiam durationem quamdam successivam, quæ tempus dicitur. Quemadmodum enim dantur entia successiva, quæ nimirum non tota simul existunt, sed tantum per partes perque continuum earum fluxum, ita ut dum una est, cæteræ vel transierint, vel adhuc exituræ sint, ita etiam oportet agnoscere durationem propriam existentie hujusmodi entium, quæ non potest non esse successiva, sicut esse ipsorum est successivum, atque adeo distincta realiter ab

Quid tempus.

(1) Apud Suarez, loc. cit., sect. 5.

(2) 2.^a dist. 2, art. 1, quest. 3.

(3) Loc. cit., sect. 5.

ævo et æternitate. Est ergo tempus duratio successiva et convenit entibus motum ac successionem in suo *esse* habentibus, definiturque ab Aristotele *numerus motus secundum prius et posterius*: de qua celebri definitione ac de cæteris tempus spectantibus fuse in *Cosmologia* disputandum erit.

Quæ cum ita sint essentielle inest discrimen inter æternitatem, ævum ac tempus: quam rem præclare, ut solet, declarat S. Thomas loco superius exscripto (1).

Aristotelica
definitio
temporis.

Quid duratio
permanens
entium corrupti-
bilitum.

367. Denique præter hæc durationes videtur negari non posse alia, quæ propria est entium permanentium corruptibilitum. Dantur enim in rerum natura entia hujusmodi, quæ non sunt successiva, sed permanentia et simul corruptibilia, ac tales sunt generatim substantiæ corporeæ. Quæ quamvis mutantur passim accidentaliter; quamdiu tamen retinent suum *esse* specificum, re vera substantialiter permanent, ac totæ simul sunt: quis enim dicit *esse* substantiale lapidis vel ferri consistere in successione, sicut consistit *esse* motus? Ergo duratio etiam hujusmodi entium permanens sit, oportet; et nihilominus defectibilis est, non solum per absolutam Dei potentiam, sicut est etiam hoc pacto defectibile ævum, sed etiam naturaliter; quia substantiæ corporeæ quantumvis permaneant diu in suo *esse*, corrumpi ac deficere possunt, ac porro corrumpuntur passim per efficientiam aliarum causarum naturalium. Ergo entibus hujusmodi permanentibus simulque corruptioni obnoxii necesse est assignare aliquam durationem distinctam ab æternitate et ab ævo et ab hæcenus breviter descripto tempore seu duratione successiva, videlicet permanentem et ab intrinseco defectibilem; appelletur sane *tempus intrinsecum*, vel ævum in significatione latiori diuturnæ durationis permanentis, vel *instans permanens*, vel quocumque alio nomine (2). Quamvis enim duratio entium illorum soleat mensurari tempore vulgari annorum vel mensium vel dierum vel horarum; verum tempus istud non est ipsa intrinseca duratio talium entium, sed externa dumtaxat mensura vel indicium, ut cognoscamus veram eorumdem durationem internam. Quemadmodum

(1) 1 p., quest. 10, art. 4 et 5; 1.º dist. 8, quest. 2, art. 2.

(2) De quibus nominibus vide Suarez, loc. cit., sect. 7, n. 5.

ulna, qua metimur pannum, non est ipsa interna et propria extensio quantitas panni, sed mere externa mensura. Unde etiamsi cessaret omne tempus vulgare annorum, mensium, dierum vel horarum, cessante omni motu celestium corporum, adhuc entia permanentia corruptibilia suam propriam durationem haberent; vel etiamsi omnia reliqua corpora præter hanc chartam in nihilum a Deo redigerentur, charta hæc propria sibi duratione duraret, quæ non esset æternitas nec ævum, ut patet, nec etiam tempus seu duratio successiva, quia nullo ente successivo remanente in rerum natura, nulla potest duratio successiva remanere. Singulis ergo entibus permanentibus, quæ corruptioni obnoxia sunt, sua respondet propria duratio, tamdiu perseverans, quamdiu illa in suo *esse* subsistunt (1).

368. Ex qua doctrina durationis permanentis ab intrinseco defectibilis intelligitur etiam quid sint *instantia angelica*, quæ Theologi operationibus angelorum tribuunt, uno excepto Scoto, qui illis tribuit durationem ævi (2), quia non satis consideravit differentiam illam durationis ab intrinseco mutabilis vel immutabilis esse essentialem. Instantia angelica sunt durationes operationum liberarum et mutabilium in Angelis. Et dicuntur *instantia*, quia indivisibilia sunt, nec semper permanent: *angelica* vero, quia differunt ab instantibus temporis, quæ illico transeunt. Instantia autem angelica transeunt quidem, cessantibus actibus liberis, quarum sunt duratio, sed tamen diu etiam permanere possunt. «Non potest ergo duratio illarum operationum liberarum et transmutabilium esse ævum, et ideo ut intelligeretur esse distincta, *instans angelicum* vocata est... Et hæc doctrina de instantibus angelicis est D. Thomæ et aliorum, quos statim referam. Quia vero in his angelorum operationibus, quædam successio reperitur, quatenus Angelus ab una intellectione in aliam, vel ab una volitione in aliam transit; ideo ulterius progrediuntur Theologi, et inter durationes harum operationum successionem etiam considerant, non quidem

Quid sint
instantia
angelica.

(1) Hæc omnia fuse et egregie declarata reperies apud P. Franc. Suarez, cit. disp., sect. 7.

(2) 2.^a disp. 2, quest. 4.

continuum, cum sit inter res indivisibiles, sed discretam: et durationem illam, quæ ex illa successione consurgit, *tempus discretum* vocant, quod ajunt componi ex dictis instantibus indivisibilibus sibi succedentibus. Quæ doctrina sumitur ex D. Thoma (1) eamque amplectuntur omnes Thomistæ et Henricus (2). De quo tempore putant locutum fuisse Augustinum (3) cum dixit, *movere Deum angelicam creaturam per tempus*. Estque hæc doctrina vera quoad rem, quam continet. Solum adverte hujusmodi tempus discretum considerandum non esse per modum alicujus entis, quod sit per se unum, aut tamquam pertinens ad aliquam speciem quantitatis. Quia neque illa instantia sunt quantitates continuæ, ut ea ratione numerus eorum dicendus sit proprie species quantitatis discretæ; neque illa successio est secundum aliquem ordinem per se, quem talia instantia inter se habeant, sed solum ex mutabilitate et voluntate operantis. Item non magis est in hoc tempore aliqua propria ratio mensuræ, quam in instantibus ejus, quia numerus vel multitudo non participant rationem mensuræ, nisi ratione unitatis vel per reductionem ad illam. Et præterea quia ex hoc tempore angelico non potest sumi ulla certitudo de operationibus alterius angeli, neque quoad numerum earum, nam dum unus angelus, sive superior sive inferior, permanet in una indivisibili operatione, potest alius plurium successionem habere, et e converso; neque quoad permanentiam singularum operationum, propter eandem causam, scilicet quia una operatio indivisibilis potest durare in uno angelo per tempus discretum plurium operationum alterius angeli, et e converso; et ipsa instantia, quæ in se sunt indivisibilia, sunt indifferentia ad diuturnam vel brevem durationem, et ideo nihil fixum et certum potest in eis sumi, ut induant rationem mensuræ» (4).

Utrum duratio sit mensura existentia.

Quæres 1.º Utrum et quo sensu duratio sit mensura existentia, prout a multis dici quandoque solet. Videatur

- (1) S. Thom. 1, p. quæst. 10, art. ad 1.^{am}; quæst. 56, art. 3.
- (2) *Quodlib.* 12, quæst. 8.
- (3) *De Genesi ad litt.*, cap. 20.
- (4) Suarez, loc. cit., sect. 7, n. 8, 9, 10.

de hac re Suarez (1), Rubius (2), Complutenses (3), alique, nam variæ sunt hac de re AA. sententiæ.

369. Quæres 2.º In quo consistit prædicamentum *Quando*? Res est maxime controversa, nec sane magni momenti. P. Suarez, quem alii plures sequuntur, existimat (4) prædicamentum istud constitui per intrinsecam et propriam durationem creatam uniuscujusque rei, ac proinde sub se comprehendere omnem creatam durationem. Plures tamen hanc sententiam vehementer impugnant (5); et dicunt *Quando* non esse tempus ipsum vel durationem, sed *rationem ex temporis insidentia relictam, vel affectionem rebus additam, per quam dicuntur esse, aut fuisse aut futuræ esse*, ut loquitur Gilbertus (6); vel *Quando* esse id quod ex adjacentia temporis relinquuntur; vel *accidens, quo res est in tempore*: unde hi formalem rationem hujus prædicamenti in extrinseca denominatione a tempore reponunt. «Sicut enim ex extrinseca denominatione loci, inquit Complutenses, resultat in re locata *Ubi*, per quod formaliter dicitur *esse in loco*; sic ex insidentia extrinseca temporis mensurantis res temporales resultat in eis *Quando*, per quod formaliter dicuntur esse in tempore. Unde sicut *Ubi* supponit ex parte rei locatæ quantitatem sibi intrinsecam, per quam fit apta, ut ubicetur, et supponit etiam locum (superficiem continentem), ex cujus extrinseca mensuratione resultat; ac proinde neque est quantitas rei locatæ, neque locus ipse, sed quid ex loco relictum in re quanta; sic *Quando* supponit durationem ex parte rei, quæ est in tempore, supponit etiam tempus ipsum, in quo sit res, et a quo mensuretur; ac proinde neque est duratio ipsa, neque tempus, sed quid relictum in re durante ex eo quod a tempore mensuretur» (7). Quæ omnia

In quo consistat prædicamentum *Quando*.

- (1) Loc. cit., sect. 2, n. 7, seqq.; sect. 4, n. 2, seqq.; sect. 6, n. 2, seqq.; sect. 10.
- (2) *Physicor.*, lib. 4, tract. prior. de *Tempore*, quæst. 5.
- (3) *Physic.*, disp. 21, quæst. 7.
- (4) Suarez, loc. cit., sect. 12.
- (5) Vide v. g. Complutenses in *Logic.*, disp. 16, quæst. 4; Joan. a S. Thoma, *Logic.*, quæst. 19, art. 4.
- (6) In libro *Sex Principior.*, cap. 4, qui reperitur insertus in *Logica* Cardin. Toleti. Venetiis 1579.
- (7) Complutens, loc. cit., n. 27.

Suarezius late expendit, ac refutat. Verum hæc exposuisse satis sit (2).

Proprietates
hujus prædicamenti

370. De proprietatibus prædicamenti *Quando* nihil addendum occurrit. Duæ solent recenseri, quarum altera est, *non habere contrarium, altera non suscipere magis et minus*: quæ sunt veræ, intellectæ de contrarietate propria et immediata ac per se, ac de graduum susceptione secundum intensionem. « nam secundum extensionem, clarum est tempus, et consequenter etiam *Quando*, recipere magis et minus, sic enim vere dicitur una res magis durare, quam alia; et inter præteritum et futurum est quædam repugnantia, sed non propria contrarietas, sed magis potest ad contradictionem accedere. Hæ igitur proprietates etiam possunt durationi in communi attribui, neque occurrunt aliæ, quæ illi ut sic conveniant. Diversis autem durationibus variæ proprietates attribui possunt, ut esse indivisibilem vel divisibilem, simplicem vel compositam, juxta ea quæ de distinctione durationum tradita sunt» (3).

ARTICULUS II.

De Prædicamento Ubi.

Quid sit Ubi

371. *Ubi* est id, vi cuius res dicitur esse hic vel alibi. Nihilque notius, quam rem quamlibet suam habere *ubicationem*, vel præsentiam localem, vel locum aliquem: quidquid enim est, alicubi est. Arduum tamen est, quid sit *Ubi*, declarare. Vulgo quidem existimatur perinde esse *alicubi esse*, ac *esse in aliquo loco*. Verum si nomen loci presse ac stricte accipiatur, latius patet *Ubi*, quam locus. Locus enim stricte dicitur superficies corporis aliud ambientis. Et potest esse vel immediatus, vel mediatus; immediatus vel proprius est extrema superficies proxime corpus aliud continens; sic interna superficies vasis aqua pleni est locus illius aquæ, et immediata superficies æris ambientis globum terraqueum, locus est ejusdem. Mediatus autem locus, qui et communis

Latius
patet quam locus
stricte sumptus.

(1) Vide cit. Auctores; et Barthol. Amici, *Logic.*, tract. 17, quæst. 3, dub. 2, art. 3; Lossada, *Metaph.*, disp. 3, cap. 6, n. 123; Conimbric. *Dialect.*, de *Prædicam.*, cap. 9, quæst. 3, art. 1.

(2) Suar., loc. cit., sect. 12 fin.

apellatur, est quodvis receptaculum vel spatium, intra quod plura continentur: quo pacto fluvius est locus piscium, ac domus, plurium incolarum aliarumque rerum. En locum presse sumptum, qui dicitur etiam locus *extrinsecus* de quo fufius et accuratius agendum erit in *Cosmologia*. Verum præter hujusmodi locum admittendus est alius, qui vocatur etiam *intrinsecus*, vel *ubi* vel *ubitas* vel *ubicatio* et est *præsentia rei alicubi*. Finge enim Deum conservando hanc domum reliqua omnia corpora in nihilum redigere; annon domus hæc remaneret *alicubi*? Atqui tamen non esset in loco, cum nulla daretur in ea hypotese superficies domum ambiens. Simili modo mundana corporum omnium machina est profecto *alicubi*, quidquid nonnulli dicant in contrarium; et nihilominus non est in loco extrinseco, siquidem ultra corporum omnium actu existentium congeriem, nullum aliud corpus est, cujus superficie ambiatur tota hæc moles rerum, et circumscribatur. Denique si unum dumtaxat corpus, cæteris destructis, superesset, posset per vacuum moveri, ac proinde priorem ubicationem desereret, novam assequeretur, quin tamen ullus adesset locus, quem dicunt extrinsecum.

Ubi ergo vel *ubicatio* est aliquid distinctum ab extrinseco loco proprio corporum, ac definiri potest *ultima cujusque rei determinatio, ut sit præsens hic potius, quam alibi*; cujus proinde formalis effectus est rem constituere hic et non alibi. Verum quid est rem constitui vel adesse hic et non alibi? Res sane explicatu difficilis! Alii aliter loquuntur, ut videre licet apud Lossada (1). Verum hic mihi modus aptissimus rem explicandi videtur: fingamus ultra terminos realis extensionis hujus mundi per totum vacuum et inane, qua late patet, protendi adhuc extensionem fixam et immobilem in longum, latum et profundum. Extensio hujusmodi est spatium, quod dicunt *imaginarium*, quod quidem prout subest imaginationi nostræ, nescio quam diffusionem tenuissimæ alicujus realitatis sibi representanti, est ens rationalis; si autem sumatur fundamentaliter et prout est in se, non est nisi extensio possibilis, ut alibi dicitur. Dicit ergo potest rem constitui vel esse hic potius, quam alibi, idem

Descriptio Ubi

(1) *Physic.*, tract. 3, disp. 2, cap. 1, n. 6, 7.

valere, ac præsentem esse uni parti præ aliis hujusmodi spatii imaginarii. Et simili modo res declarari posset per ordinem ad puncta quædam fixa v. g. polos mundi vel centrum solis, ita ut rem A esse hic, et B esse illic perinde sit, ac rem A et B reperiri ad tantam distantiam ab hujusmodi fixis punctis.

Objicies fortasse, duplex in hac explicatione incommodum offendi; primum quod realis entitas ubicationis declaratur per ordinem ad ens rationis; secundum, quod spatium imaginarium, quatenus est extensio in infinitum sese pretendens, quæ produci potest taliter fixa atque adeo locata, suam reapse involvit ubicationem, quam etiam involvunt puncta illa fixa, quæ diximus: quare tandem ubicatio declaratur per ordinem ad aliam ubicationem.—**Verum ad primum** horum operosum non est respondere, in primis necessarium non esse ad concipiendum spatium imaginarium ens rationis efformare, cum res sufficienter intelligatur per ordinem ad elementum positivum et reale extensionis possibilis in conceptu illius spatii contentum, quin sit necessarium rem aliam præterea fingere. Deinde licet spatium hujusmodi concipi non posset a nobis, nisi fingendo ens rationis, nullum sequitur inconveniens ex eo quod per ordinem ad illud ubicatio declaratur. Novum enim non est quod intellectus noster ex imbecillitate sua rem absolutam explicet fingendo relationes rationis, quæ sunt unum ex generibus entis rationis: sic creationem divinam v. g. intelligimus instar cujusdam relationis. **Ad secundum** respondeo, cum omnes sciant, quid sit rem esse *alicubi*, quia ubicumque sit, alicubi re vera est; videri mihi non esse inconveniens, ut determinata aliqua et fixa ubicatio, qualis esset illa spatii imaginarii, assignetur, ut per ordinem ad illam explicentur reliquæ omnes ubicationes, quibus singillatim res constituitur hic et non alibi. Sic astronomi ex infinitis circulis meridianis certum aliquem designant, ut per ordinem ad illud reliquos omnes determinent.

Ubi in hac latitudine sumptum dividitur in definitivum et circumscriptivum, quam divisionem scribit Suarez (1),

(1) Loc. cit., sect. 6, n. 2.

*Ubicatio
definitiva et
circumscriptiva:*

esse desumptam ex S. Joanne Damasceno (1). Ubi circumscriptivum est illud, vi cujus res ita est in loco vel spatio, ut sit tota in toto et pars in parte, commensurando nempe partes suas partibus spatii, in quo est divisibiliter: definitivum est id, vi cujus res ita est alicubi, ut intra certum aliquid spatium contineatur, nec possit naturaliter extra illud esse, in eo tamen est tota in toto et tota indivisibiliter in quavis spatii parte. Hoc pacto sunt angeli præsentis spatio, et anima rationalis definitur intra corporis ambitum, quod informat. In idem recidit divisio ubicationis in spiritualement et materialem (2).

372. **Quæritur 1.^a quid sit, et an realiter distinguatur ubi** vel *ubicatio a re ubicata*. Plures hac de re opiniones auctorum reperio. Prima tenet *Ubi* esse formam quamdam extrinsecam, et extrinsecus denominantem illud, quod alicubi esse dicitur, nempe *Ubi* esse superficiem ultimam corporis continentis, seu locum extrinsecum. Secunda est aliorum, qui dicunt *Ubi* non esse ipsam superficiem ultimam corporis ambientis, sed aliquid intrinsecum passive relictum in locato ex circumscriptione loci. Unde secundum hanc sententiam, quamvis *Ubi* non constituatur formaliter per ipsum locum extrinsecum, requirit tamen illum quasi radicem vel fundamentum, nimirum ut ex adjacentia ejus ubicatio consurgat. Hæc est sententia Gilberti Porretani in suo Opusculo de *Sex principijs*, in quo *Ubi* definitur: *circumscriptio corporis ex circumscriptione loci proveniens* (3). Et hanc opinionem sequuntur Dominicus Soto (4), et alij moderni (5), in qua tamen declaranda non omnes ejus patroni conveniunt, ut videre est apud Eximium Doctorem (6). Tertia sententia est verterum Philosophorum Aristotele antiquiorum, asserentium *Ubi* esse spatium inane vel intercapedinem inter corpus continens et

vel spiritualis
et materialis.

Quid sit *Ubi* in re
ipsa.

Varie opiniones.

(1) De Fide orthodoxa, lib. 1, cap. 17, lib. 2, cap. 3. Vide de eadem divisione Auctorem *Summæ totius Logicæ Aristoteli*; tract. 6, cap. 10.

(2) Vide Suarez, fuse de his disserentem per totam illam sectionem 6.^{am}

(3) Cap. 5.

(4) Lib. *Prædicam.*, cap. 9.

(5) Vide v. g. Complutenses, *Dialect.*, disp. 16, quæst. 3.

(6) Disp. 51 *Metaph.*, sect. 1, n. 6, seqq.

contentum interjectam, illud enim repletur per corpus locatum, quod vicissim ab illo circumdatur et cœretur. Hujusmodi spatium est v. g., in vase medium inter superficiem internam vasis et aquam quæ infunditur, et similiter inter quodvis aliud corpus locatum et superficiem aliorum corporum ambientium (1). Quarta negat *Ubi* esse aliquid ex natura rei distinctum ab existentia rei, sed esse ipsam existentiam, prout connotat hoc vel illud spatium (2). Denique ut alios levioris momenti modos dicendi omittamus, quinta sententia *Ubi* reponit in modo reali intrinseco rei, quæ alicubi esse dicitur, per quem illa dicitur esse hic vel illic; modum vero hujusmodi ait non produci vel resultare ex superficie ambiente, quemadmodum volunt secundæ opinionis assertores, sed a causa constituyente rem in loco. Ex omnibus hisce sententiis ultima probabilissima videtur (3).

373. PROPOSITIO. Ubicatio est modus realis intrinsecus a re ubicata distinctus, ab eoque formaliter habet res, ut sit præsens ibi, ubi esse dicitur.

Prob. 1.º Motus localis, utpote vera et realis actio, realem terminum habeat, necesse est. Atqui terminus motus localis non est res, quæ movetur, et alicubi constituitur, nec ipse extrinsecus locus; nec intelligi vel assignari potest, quid aliud esse possit præter ubicationem vel *Ubi*, quod remotæ acquiratur. Ergo ubicatio est aliqua realitas et a re ubicata et a loco extrinseco distincta. Cæterum non est nisi

Ubicatio est
modus
intrinsecus reali-
ter distinctus a
re ubicata.

(1) Vide apud Suar., loc. cit., n. 9, seqq.

(2) Ita plures graves auctores, ut PP. Ægidius Connink (*de Sacram.* q. 7; disp. 4. dub. 1), Salas (In 1.^{am} 2.^æ tom. 1. tract. 1. disp. 3. sect. 2), Bellarmin. (*De Eucharist.* lib. 3. cap. 3; lib. 4. cap. 15), et alii apud Suarez Lusitanum (*Metaph.* tract. 7. disp. 1. sect. 1 paragr. 2).

(3) Ita Suarez, (loc. cit., sect. 1, n. 14), Conimbric. (*Dialect.*, de Prædicam., cap. 9, q. 2, art. 1), Molina. (In 1.^{am} part., q. 52, art. 1), Vazquez. (In 1.^{am} part. disp. 188, cap. 7), Lugo (*De Eucharist.*, disp. 5, sect. 4), Arringa (*Physic.*, disp. 14, n. 5), Hurtadus, (*Physic.*, disp. 4, sect. 2), De Benedictis (*Physicor.* lib. 3, q. 2, cap. 2), Sylvester Mauri (*Quæstion. philos.*, lib. 2, q. 27), Lossada, (loc. cit., n. 12), Mayr. (*Philos. perip.*, tert. pars, n. 54), Suarez lusitanus, (loc. cit., n. 12), qui multos alios pro eadem doctrina adducit.

entitas modalis, nam hæc sufficit ad rem explicandam, nec proinde necesse est entitatem aliquam absolutam fingere.

Prob. 2.º Quamvis nulla res possit esse sine aliqua ubicatione, non tamen per se determinatur, sed est ex natura sua penitus indifferens ut sit hic potius quam alibi; si enim ad hanc præ aliis ubicationem ex sese determinaretur, non posset alibi esse. Nec vero determinatur ut sit in certo aliquo loco per cœxistentiam sui ac talis loci in rerum natura; cum possit actu simul existere tum res tum talis locus, quin tamen sit illa præsens in hoc. Ergo necesse est ponere formalem aliquam determinationem, quæ rem natura sua indifferentem ad hoc ut sit hic potius vel alibi, ad certam localem præsentiam adstringat. Atqui formalis hujusmodi determinatio modalis quædam entitas est, ut constat ex iis, quæ circa naturam modi suo loco dicta fuerunt. Ergo...

Alias vero sententias huic doctrinæ oppositas vide refutatas apud Suarezium (1).

Unde patet etiam 1.º modum ubicationis esse ex natura rei a subjecto, quantitate et cæteris accidentibus ejus distinctum, quandoquidem potest hic modus vel acquiri vel amitti nulla in subjecti substantia, quantitate cæterisque accidentibus facta mutatione. 2.º sequitur modum ubitatis non posse produci nisi a causa constituyente rem in loco. Nulla enim alia naturalis causa assignatur, unde possit ille provenire, quemadmodum fuse ostendit Eximius Doctor (2). 3.º denique colligitur ex dictis omni entitati reali, præter Deum, convenire modum ubicationis distinctum, si ipsam ubicationem excipias; hæc enim per seipsam ubicatur, sicut actio per seipsam et non per aliam actionem procedit a causa efficiente. Unde angelus, et quilibet creatus spiritus, habet suum *Ubi* finitum ac limitatum, quod variari potest, et sine ullo extrinseco loco permanere, ut egregie demonstrat et explicat idem P. Franciscus Suarez (3). Quod si interdum negant veteres Philosophi substantias spirituales esse in loco, solum intendunt excludere locum extrinsecum et *Ubi* circumscriptivum, quod importat contactum rei contentæ ad

Rebus omnibus
inest ubicatio
propria.

(1) Loc. cit., sect. 1.

(2) Loc. cit., sect. 1, n. 18-22. Cfr. Lossada, loc. cit., n. 17.

(3) Ibid., sect. 3 et 4. Cfr. Lossada, ibid. n. 15.

continentem et commensurationem partium ad partes. Nam spiritualis substantia nec tangi potest nec partes habet, nec est proinde in spatio reali, nisi per intimam praesentiam, vel quatenus ejus *Ubi* est intra limites alicujus spatii: qua ratione spiritus vere sunt in caelis et in inferis, docente Fide. Corporibus vero praeter extrinsecam circumscriptionem superficiei continentis, quam regulariter habent, inest modus intrinsecus ubicationis, quem motu locali mutant, amittendo quem prius habebant, et novum assequendo (1). Sane si cubiculum hoc, in quo scribo, vel superficies aëris me circumdant, penitus destrueretur, adhuc possem manere hic, ubi nunc sum, eandem ipsisimam retinens ubicationem: id quod fieri non posset, nisi praeter locum externum, quo meum corpus circumscribitur, haberem aliam propriam ubicationem contiguam ubicationi loci mei extrinseci. Ex quo sequitur denominationem corporis existentis in loco extrinseco aequate constitui per ubicationes contiguas utriusque corporis, continentis et contenti: unde partim intrinseca, partim extrinseca est rei locatæ; sicut denominatio v. g. coexistentis vel æqualis. Nam quemadmodum *coexistentis* denominatio importat partim propriam existentiam rei, partim existentiam alterius, cui coexistens dicitur; ita denominatio *ubicali* in certo loco extrinseco importat rem ibi locatam praesentem esse tali parti spatii imaginarii, et proxime ibidem esse locatum corpus aliud, cujus superficie continetur illa, et circumdatur. Utrum autem forma substantialis et accidentia suum quaeque modum ubicationis distinctum habeant, quæere, si lubet, a veteribus Auctoribus (2), quorum hac in re variant sententiæ.

Objectiones
solute.

Dices 1.º Duratio non est modus a re existente distinctus; ut nos ipsi docuimus. Ergo neque *Ubi*, nam par est utriusque ratio.

Resp., neg. conseq. et paritatem; primo quia res in existentia perseverans non est omnino indifferens ad durandum, quapropter necesse non est quidpiam rei existenti

(1) Vide Suarez, loc. cit., sect. 2.

(2) Suar., loc. cit., sect. 5; Lossada, n. 16; Soares lusitan., *Metaph.*, tract. 7, disp. 1, sect. 2; Rub. *Physicor.*, lib. 4, tract. de *Natura loci*, q. 5; *Dubium insidens*; Mauri, loc. cit. ad 5.um

superaddere, ut vere duret; at vero e converso res existens non est natura sua determinata, ut habeat hanc vel illam ubicationem. Deinde quia *Ubi* est sæpe terminus realis actionis, quod proinde nisi ponatur ex natura rei distinctum, daretur actio realis absque termino, quemadmodum jam notavimus in probatione (1).

Dices 2.º Doctrina est Aristotelis (2), mobile per motum localem non mutari. Similia docuit S. Thomas, cum scripsit, quod *mobile secundum locum non est in potentia ad aliquid intrinsecum, in quantum hujusmodi, sed solum ad aliquid extrinsecum, scilicet ad locum* (3). Ergo ubicatio non est intrinsecum aliquid.

Resp. dist. conseq.; non est intrinsecum aliquod accidens absolutum, *conc.*; modale, *neg.* Et in hoc sensu interpretandi videntur esse S. Thomas et Aristoteles, cum potissimum hic statim hisce verbis mentem suam declarat: *quomodo ejus, quod alteratur, qualitas, ejus, quod augetur et decrescit, quantitas*. Quamobrem Philosophus solam ejusmodi mutationem excludere voluisse dicendus est, in qua realis aliqua forma absoluta advenit vel recedit, sicut contingit in alteratione, augmento et decremento. Cæterum si doctrina Aristotelis in rigore esset sumenda, ipsis quoque adversariis negotium faceretur, quippe admittunt ratione motus localis in mobili recipi impetum, per quem illud fertur ad terminum. S. Thomas etiam intelligi potest de loco extrinseco, ad quem assequendum est in potentia mobile, ille enim mobili non est intrinsecus, sed extrinsecus ut constat.

Plures difficultates solutas vide apud Sylvestrum Mauri, Antonium Mayr, Soares lusitanum aliosque auctores.

374. **Quæritur 2.º** An res actu existens possit, saltem divinitus ab omni *Ubi* absolvi. Et quæstio agitur solum relate ad divinam virtutem, quia constat ex dictis spectato naturali rerum ordine cuilibet rei suam competere ubicationem. Quod vero ne per divinam quidem virtutem possit res

An possit res
nullibi esse

(1) Vide Suarez, (disp. 50, sect. 2, n. 17, 18, 19), Soares lusitan. (*Metaph.*, tract. 7, disp. 2, sect. 1, paragr. 4).

(2) *Physicor.*, lib. 8, text. 59.

(3) S. Thom., 1 p., quaest. 110, art. 3.

ab omni loco intrinseco absolvi, communis est Philosophorum sententia contra paucos quosdam aliter sentientes. Ratio vero est, quia repugnare videtur omnino, «quod res actu existat; et tamen quaesita per totum spatium imaginarium, nusquam compareat.» Præterea «res actu existens debet esse præsens immensitati Dei; hæc enim nequit non esse præsentissima rebus omnibus existentibus, quod sine mutua ipsarum præsentia concipi non potest. Sed res nequit esse immensitati præsens ubique, sive in omni loco imaginario; alioquin foret immensa, nec jam ab omni loco absoluta, sed ad omnem potius alligata. Ergo in aliqua determinata parte spatii imaginarii, proindeque per aliquam ubitatem», foret divinæ immensitati præsens (1).

Hæc est doctrina S. Augustini in illis paucis verbis contenta: *Quidquid est, nusquam esse non potest* (2), et Aristotelis ita scribentis: *Etenim quæ sunt, omnes existant alicubi esse* (3).

Dices: Res prius existit, quam sit alicubi. Ergo posita existentia rei potest saltem divinitus suspendi productio ubicationis; tum quia generatim quod prius est, potest existere sine posteriori; tum quia Deus potest creaturis negare concursum ad operationem, vi cuius ubicatio rei advenit; tum denique quia res in signo priori ad ubicationem existens, jam est præsens immensitati Dei.

Resp., neg. conseq. Ad cuius primam probationem dico regulam illam: *Quod prius est, potest existere sine posteriori*, pati exceptiones, nam «causa prior est effectu et ejus carentia seu contradictorio, et tamen sine alterutro nequit existere. Videndum ergo est, an aliunde probetur essentialis connexio prioris cum posteriori, saltem vage sumpto, uno vel alio, ut in casu nostro». Deinde «si Deus creaturæ neget concursum ad omnem operationem, necesse erit ut se solo producat aliquam ejus ubitatem, quamdiu vult creaturam

(1) Lossada, loc. cit., n. 13. Vide etiam Soarez Lusit. (*Metaph.* tract. 7, sect. 2, paragr. 7), Mayr (*Philos. perip.* part. 3^a n. 670), De Benedictis (*Physic.*, lib. 3, quest. 2, cap. 4), Suarez (*De Angelis*, lib. 4, cap. 3), Mauri (loc. cit. ad 6.^{am}).

(2) *De Immortalitate animæ*, cap. 1.

(3) *Physicor.*, lib. 4, text. 1.

existere». Demum «pro priori ad ubitatem creatura est immensitati præsens connexive, non tamen formaliter: quod solum denotat, præsentiam creaturæ ad Deum non esse causam istius præsentiae, nec conditionem præviã ad præsentiam ipsam» (1).

375. **Quæres 3.º** *In quo consistat ratio formalis prædicamenti Ubi.* Alii putant hoc prædicamentum constitui loco extrinseco seu *Ubi* circumscriptivo, ita ut *Ubi* definitivum et angelicum minime ad illud pertineat (2). Alii autem e converso tenent modum intrinsecum ubicationis cuiuslibet creaturæ, sive definitivæ sive circumscriptivæ, esse formalem rationem istius prædicamenti (3). Qua in re non displicet iudicium Ludovici Lossada, nempe ex usitato modo respondendi videri posse locum extrinsecum esse formam denominantem prædicamentum *Ubi*, nam quærenti *ubinam* res sit, communiter per locum extrinsecum respondetur, etiam cum sermo est de ipsis immaterialibus substantiis. Si quis enim quærat: *Ubi est Angelus?* reponitur: *In cælo: Ubi diabolus?* *In inferno.* «Nihilominus forma saltem præcipua semper est modus intrinsecus ubicationis seu præsentiae rei. Nam Petrum esse domi, perinde sonat, ac *habere præsentiam suam intra ambitum domi.* Quare dicendum, in denominationibus hujus prædicamenti, morali modo acceptis, seu prout usitatis in commercio humano, formam in recto esse ubicationem rei, connotando vel importando in obliquo locum extrinsecum: quod sufficit, ut denominatio dicatur extrinseca, id est, non penitus intrinseca. Si tamen quærat formam simpliciter necessaria, et se sola sufficiens in sensu metaphysico ad denominationes prædicamenti *Ubi*, talis forma est sola ubicatio, seu modalis præsentia rei: quia sine illa nequit res esse alicubi; et cum illa, etiamsi desit locus extrinsecus (ut de facto deest pro superficie convexa ultimæ Sphæræ), vere denominabitur

In quo sit sit
ratio formalis
prædicamenti
Ubi.

(1) Lossada, loc. cit., n. 14.

(2) Ita Complutenses, (*Logic.*, disp. 16, quæst. 3) cum Cajetano, Banez et Nazario (In 1.^{am} part., q. 52, art. 1), Capreolo (2.^a dist. 2, q. 1), Ferrariensi (In 3.^{am} *Contr. Gent.*, cap. 68) et aliis.

(3) Ita Suarez, (loc. cit., sect. 1, n. 22. Cfr. sect. 3), Molina (In 1.^{am} part., q. 52, art. 1), Vazquez (In 1.^{am} part., disp. 189, cap. 2), et plures alii.